

Vergaderjaar 1987–1988

20 041

Regelen met betrekking tot de oprichting van de naamloze vennootschap NV SDU v/h Staatsdrukkerij/Uitgeverij (Wet NV SDU)

Nr. 9

NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET EINDVERSLAG

Ontvangen 21 maart 1988

1. Inleiding

a. Algemeen

De leden van de fracties die aan het eindverslag hebben meegewerkt waren over het algemeen erkentelijk voor de wijze van beantwoording van hun vragen in de memorie van antwoord. Anderzijds vonden zij nog aanleiding om een aantal nadere vragen en opmerkingen voor te leggen.

De leden van de P.v.d.A.-fractie hadden zich gestoord aan de naar hun mening nonchalante wijze waarop in de memorie van antwoord gesproken wordt over het naleven van het Reglement 1947. Dit punt mag in hun ogen niet worden gebagatelliseerd. Het feit dat de regering tolereerde dat de voorschriften genegeerd werden leidde ertoe dat het Reglement gedateerd raakte, aldus deze leden. De leden van de C.D.A.-fractie plaatsten enkele kanttekeningen bij de beweegredenen voor deze privatiseringsoperatie, zoals die zijn uiteengezet in de memorie van antwoord. De overwegende beweegreden is volgens deze leden dat de departementen niet langer voldoen aan hun verplichting om hun grafische bestellingen bij de SDU te plaatsen. De regering zou zich hierdoor gedwongen zien om de SDU te privatiseren, opdat het verbod voor de SDU om op de particuliere markt te opereren kan worden opgeheven.

Het feit dat onderdelen van de rijksoverheid buiten de SDU om druk- en uitgeeforders bij particuliere bedrijven plaatsten en plaatsen is in strijd met het Reglement 1947. Ik heb deze ontwikkeling in de memorie van antwoord niet willen bagatelliseren maar wel willen relativeren. De regering heeft de achterliggende ontwikkeling – een meer marktconforme opstelling van de departementen ten aanzien van drukken en uitgeven – zoals gezegd, positief beoordeeld. De regering heeft er dan ook bewust voor gekozen de SDU te privatiseren, zowel omdat privatisering past in de ontwikkeling van het bedrijf zoals geschetst in de memorie van antwoord, als omdat zij past in het privatiseringsbeleid van dit kabinet. Deze laatste beweegreden is, in tegenstelling tot hetgeen de leden van de C.D.A.-fractie suggereerden, zeker zo belangrijk.

De leden van de P.v.d.A.-fractie vroegen of het juist is dat in april 1986, bij het nemen van het principe-besluit tot verzelfstandiging en privatisering van de SDU, het Reglement 1947 als het ware werd geactualiseerd en andermaal onder de aandacht van de departementen werd gebracht, maar dat ook daarna de niet-naleving niet alleen gecontinueerd maar zelfs versterkt werd.

Bij het nemen van het principe-besluit tot verzelfstandiging en privatisering van de SDU heeft het kabinet vastgelegd dat tot het moment van verzelfstandiging het Reglement 1947 van kracht zou blijven. Dit besluit had tot doel de op dat moment bestaande situatie te stabiliseren. Het was echter niet de bedoeling om met dit besluit de al bestaande rechtstreekse contacten van ministeries met particuliere drukkers en uitgevers terug te draaien.

De leden van de C.D.A.-fractie wezen erop dat de term verplichte winkelnering niet juist wordt gebruikt in de memorie van antwoord. Strikt genomen hebben deze leden gelijk wanneer zij deze uitdrukking als onhistorisch kwalificeren. Het is echter gewoonte geworden om te spreken van verplichte of gedwongen winkelnering, als bedoeld wordt op de verplichting van de centrale overheid om al het druk- en uitgeefwerk bij de SDU te plaatsen.

De leden van de P.v.d.A.-fractie drongen aan op een serieuze beantwoording van hun vraag naar de ervaringen die zijn opgedaan met en de oplossingen die zijn gevonden voor de «ontambtelijking» bij andere verzelfstandigingen, zoals die van de Postbank en het Loodswezen.

Het zou mij te ver voeren om in het kader van deze nota uitgebreid uiteen te zetten hoe de overgang van het personeel is geregeld bij de verzelfstandiging van de Postbank, het Loodswezen, de Dienst voor de Waarborg, etc. Wel wil ik nogmaals verzekeren dat bij de voorbereiding van deze verzelfstandigingsoperatie onverkort is vastgehouden aan de uitgangspunten en randvoorwaarden, neergelegd in de nota Personele aspecten van privatisering en dat, ook op ambtelijk niveau, regelmatig contact is geweest met deskundigen die bij andere privatiseringsoperaties betrokken zijn geweest. Van de opgedane ervaring en de geleerde lessen is zoveel mogelijk gebruik gemaakt. Dit neemt echter niet weg, dat het hier weer gaat om een ander bedrijf. De SDU is een grafisch en uitgeverijbedrijf met een voor die branche specifieke personeelsopbouw. In de particuliere grafische en uitgeverijsector hebben we te maken met zeer gedetailleerde c.a.o.'s, waar zoveel mogelijk aansluiting bij gezocht moet worden. Het merendeel van de personele overgangsproblemen zoals ik die in de memorie van antwoord in paragraaf 3 onder b uiteen heb gezet, is dan ook uniek voor de ontambtelijking van het personeel van de SDU. De oplossingen op personeel gebied van bijvoorbeeld de Postbank, waar een eigen c.a.o. is afgesloten, passen niet bij de overgangsproblemen van de SDU: verzelfstandiging is en blijft maatwerk.

De leden van de P.v.d.A.-fractie vroegen de regering aan te geven voor welke bedragen, sinds het nemen van het kabinetsbesluit tot privatisering van de SDU, door organen van de rijksdienst buiten de SDU om druk- en uitgeeforders zijn geplaatst. Ik kan op deze vraag helaas geen antwoord geven, omdat deze gegevens op korte termijn niet te achterhalen zijn.

b. Vorm en tempo van de privatisering van de SDU

De leden van de P.v.d.A.-fractie en de leden van de C.D.A.-fractie drongen alsnog aan op een voorafgaand overleg met de Staten-Generaal

over een besluit tot overdracht van de aandelen van de NV SDU. De leden van de P.v.d.A.-fractie achtten het van belang om vooraf te kunnen toetsen of aan de randvoorwaarden tot verkoop van aandelen, die de regering zichzelf terecht heeft gesteld, namelijk dat er geen nadelen voor het bedrijf of voor de Staat uit voort zullen komen, volledig is voldaan. De leden van de C.D.A.-fractie waren van mening dat een beknopt parlementair overleg ook geen belemmering zou hoeven te betekenen voor een slagvaardig optreden bij het verkopen van de aandelen. Zij wezen er voorts op dat, indien de openbaarheid daarbij storend zou kunnen werken, de Kamer met gesloten deuren zou kunnen vergaderen. De leden van de P.v.d.A.-fractie wezen erop dat met de Kamer afspraken kunnen worden gemaakt, zodat haar inschakeling slagvaardig handelen niet in de weg behoeft te staan. De leden van beide fracties merkten ten slotte op, dat er bij andere privatiseringsoperaties, met name bij het Staatsvisserijhavenbedrijf en de PTT, wel voorafgaand overleg met de Kamer is voorzien.

Een actieve rol van het parlement, ook te zijner tijd bij de volledige privatisering van de SDU, spreekt mij aan. Mijn eerder geuite bezwaren tegen een openbare behandeling vonden hun oorzaak in de schade die de NV SDU en haar aandeelhouder daarvan zouden kunnen ondervinden. Aangezien eerder genoemde fracties zich bereid toonden om deze bezwaren door bepaalde procedures en afspraken te ondervangen, wil ik gaarne tegemoet komen aan het verzoek van voorafgaand overleg met het parlement voordat de aandelen van de NV SDU zullen worden afgestoten. Ik vertrouw er daarbij op dat de Kamer indien nodig snelheid zal willen betrachten en indien nodig ook zal instemmen met een besloten karakter van het overleg.

De leden van verschillende fracties maakten opmerkingen over de wenselijkheid en/of de mogelijkheid van verschillende wijzen waarop en termijnen waarbinnen de aandelen van de NV SDU afgestoten zouden kunnen worden. De leden van de P.v.d.A.-fractie merkten op dat de termijn van vijf jaar, waarbinnen de aandelen verkocht dienen te worden, ook voor de regering geen dogma is. Naar de mening van deze leden versterken de recente ontwikkelingen op de aandelenmarkt en de hierdoor in het buitenland ontstane problemen bij de verkoop van staatsbedrijven, de door de regering gekozen niet-stringente benadering van de vijfjarige periode. Deze leden onderschreven verder het standpunt van de regering, dat geen snelle uitverkoop van de gehele SDU of interessante delen daarvan dient plaats te vinden. De leden van de C.D.A.-fractie zouden een transactie waarover onderhandeld moet worden met een belangstellende belegger of wellicht een belanghebbende ondernemer niet toejuichen. Het belang van het bedrijf moet in hun ogen het zwaarste wegen. De voorkeur van deze leden ging eerder uit naar een algemene aanbieding van de aandelen op de kapitaalmarkt, gepaard gaande met introductie ter beurse. De leden van de S.G.P.-fractie constateerden dat het kabinet slechts een bovengrens heeft gesteld aan de termijn waarbinnen de aandelen van de NV SDU verkocht dienen te worden. Deze leden toonden er alle begrip voor dat verkoop van aandelen op een zo gunstig mogelijk tijdstip dient plaats te vinden. Zij vroegen voorts of een versnelde verkoop (binnen een jaar) haalbaar wordt geacht.

De criteria die gehanteerd zullen worden voor het beoordelen van het tijdstip en de manier waarop (een deel van) de aandelen na verzelfstandiging verkocht zullen worden, zijn uiteengezet in de memorie van antwoord. Voor de termijn geldt daarbij in principe een maximum van vijf jaar, maar dit is zoals de leden van de P.v.d.A.-fractie terecht constateren, geen dogma. Voor het overige zijn er geen beperkingen gesteld aan de wijze waarop en de termijn waarbinnen de NV SDU geprivati-

seerd zal worden. De verschillende mogelijkheden zijn daarbij expliciet open gehouden. Het belang van het bedrijf dient voorop te staan.

De leden van de V.V.D.-fractie betreurden het dat de regering niet bereid is om de Algemene Rekenkamer in te schakelen om een duidelijker beeld te krijgen over de mogelijkheid van verkoop van de SDU in plaats van verzelfstandiging. In dit verband vroegen zij nog eens, tot welke resultaten het advies van de Interdepartementale Begeleidingscommissie Privatisering heeft geleid om na te gaan of particulieren reeds bereid zijn in de op te richten NV te participeren. Voorts vroegen deze leden of zich reeds eventuele kopers van (aandelen van de) SDU hebben gemeld. Ten slotte stelden zij de vraag of de regering, indien zij op de door haar aangegeven – en door de genoemde leden niet onderschreven – principiële gronden niet bereid zou zijn het financiële toekomstperspectief van de NV SDU door de Algemene Rekenkamer te laten onderzoeken, wel bereid zou zijn een andere onpartijdige instantie daarmee te belasten.

Het advies van de IBP op dit punt is door de ministerraad bij het principe-besluit in april 1986 niet gevolgd. In de memorie van antwoord heb ik kenbaar gemaakt dat het mij niet wenselijk voorkomt aan de optie verkoop van de SDU in plaats van verzelfstandiging nadere uitwerking te geven. Ik houd hier onverkort aan vast omdat het naar mijn mening in het belang van het bedrijf is. Gelet op dit uitgangspunt, waarmee de leden van de fracties van het C.D.A. en de P.v.d.A. inmiddels hun instemming hebben betuigd, acht ik een nader onderzoek naar het financiële toekomstperspectief ten behoeve van een waardebeoordeling van de onderneming op dit moment niet op zijn plaats. Er hebben zich ook geen eventuele kopers gemeld.

d. De relatie tussen de privatisering van de SDU en de privatisering van de huisdrukkerijen en overige grafische en uitgeverij-activiteiten van de centrale overheid

De leden van de C.D.A.-fractie en de leden van de P.v.d.A.-fractie stelden enkele nadere vragen over de stand van zaken met betrekking tot de privatisering van de huisdrukkerijen c.a. In overeenstemming met de Minister van Economische Zaken, tot wiens portefeuille de onderhavige materie behoort, zal ik hieronder deze vragen beantwoorden.

De leden van de P.v.d.A.-fractie vroegen om opheldering inzake de zogenoemde strategische minimumcapaciteit van de huisdrukkerijen.

De werkgroep Uitbesteding grafische en uitgeverij-activiteiten heeft eind 1986 het kader ontwikkeld en criteria voorgesteld voor de strategische minimumcapaciteit van de huisdrukkerijen. In de richtlijnen voor de departementale uitbestedingsplannen is evenwel met twee varianten rekening gehouden. Dit heeft de werkgroep gedaan om te bepalen of met betrekkelijk eenvoudige criteria volstaan kan worden (hetgeen de voorkeur verdient) of dat toch meer voorschriften noodzakelijk zijn om tot de gewenste inkrimping van de grafische activiteiten bij de centrale overheid te komen.

De leden van de P.v.d.A.-fractie vroegen voorts een nadere toelichting op de uitspraak dat de verschillende ministeries zelf verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de besluitvorming, zowel met betrekking tot de uitbesteding van de grafische en uitgeverij-activiteiten als voor het terugbrengen van de capaciteit van de eigen huisdrukkerijen.

Deze aanpak is een uitvloeisel van een bewuste afweging. Ten behoeve van de besluitvorming in de ministerraad is destijds overwogen om een centrale «reprografiecommissie» in te stellen, die alle investeringen ten

behoefte van de huisdrukkerijen zou moeten beoordelen. Mede op grond van de slechte ervaringen met dergelijke bureaucratische structuren is echter gekozen voor een oplossing die meer recht doet aan de eigen verantwoordelijkheid van de ministeries.

De leden van de P.v.d.A.-fractie en van de C.D.A.-fractie vroegen naar de stand van zaken met betrekking tot de uitbestedingsplannen.

Inmiddels hebben alle ministeries de verlangde informatie aangeleverd. De werkgroep is nu doende het materiaal te bestuderen. De volgende fase is het doen van aanbevelingen aan de ministerraad om de criteria voor het strategisch minimum vast te leggen. Zonder vooruit te lopen op de rapportage van de werkgroep kan ik meedelen dat op basis van de nu ter beschikking staande gegevens 1 januari 1990 nog steeds een reële datum is voor het bereiken van de strategische minimumcapaciteit bij de huisdrukkerijen.

De leden van de P.v.d.A.-fractie vroegen de regering om de garantie te geven dat er ook geen sprake zal zijn van een tijdelijke uitbreiding van de activiteiten van de departementale huisdrukkerijen tussen het moment van verzelfstandiging van de SDU en 1 januari 1990.

Een tijdelijke uitbreiding van de interne grafische activiteiten zal niet plaatsvinden. Ten eerste omdat de ministeries gebonden zijn aan het besluit van het kabinet over de privatisering van de huisdrukkerijen. Ten tweede omdat de verzelfstandiging van de SDU geen invloed heeft op de hoeveelheid werk die door de ministeries en andere onderdelen van de centrale overheid wordt uitbesteed. In de praktijk bepaalt een huisdrukkerij op grond van de beschikbare faciliteiten welk gedeelte van de productie niet binnenshuis wordt vervaardigd. De verzelfstandiging van de SDU is alleen van belang voor de vraag aan wie drukwerk kan worden uitbesteed, maar niet voor de vraag hoeveel drukwerk wordt uitbesteed.

Ten slotte nodigden de leden van de P.v.d.A.-fractie de regering uit, de Kamer voortdurend op de hoogte te houden van de ontwikkelingen op dit terrein. Ook de leden van de C.D.A.-fractie zagen aanleiding voor meer regelmatig overleg met de Kamer in dezen.

De Minister van Economische Zaken zal de Kamer verder informeren, zodra de werkgroep haar rapport over de uitbestedingsplannen heeft uitgebracht en de ministerraad daarover een standpunt heeft ingenomen. Naar verwachting zal dat voor het zomerreces het geval zijn.

e. Van «gedwongen winkelnering» naar een open-concurrentiesituatie

De leden van de P.v.d.A.-fractie constateerden dat de ministeries ongeveer eenderde van hun opdrachten uitbesteden aan particuliere drukkers en uitgevers en dat zij daarmee handelen in strijd met het Reglement 1947.

Op dit punt ben ik in paragraaf 1 onder a reeds ingegaan.

Voorts merkten deze leden op dat hiermee ernstige schade is berokkend aan de SDU en de uitgangspositie van het bedrijf bij verzelfstandiging. Dat er ook sprake was van een groei van de uitbesteding door de SDU zelf aan derden vormt hiervoor geen excuus, omdat de SDU gebonden was aan de door de overheid in het verleden toegestane maximale uitgeef- en drukcapaciteiten, zo merkten deze leden op.

Ik kan mij met deze zienswijze niet verenigen. De omvang van de SDU is nooit aan een maximale capaciteit gebonden geweest. De groei van het bedrijf in de laatste decennia is steeds op voorstel van de bedrijfsleiding geschied. De mate van uitbesteding door de SDU aan derden is op dezelfde wijze altijd aan het bedrijf zelf overgelaten. Het feit dat het Reglement 1947 niet strikt is nageleefd, heeft niet verhinderd dat het bedrijf een grote expansie doormaakte.

De leden van de C.D.A.-fractie vroegen zich af of de dwang voor de SDU om zich wel aan het Reglement 1947 te houden, terwijl de ministeries zich daaraan niet gebonden achtten, niet wat versoepeld had kunnen worden. Het bedrijf had in dat geval nu een gunstiger startpositie gehad, aldus deze leden.

De SDU dient zich aan het Reglement 1947 te houden, omdat een opereren door het staatsbedrijf op de particuliere markt als concurrentievervalsing zou zijn uitgelegd, ook al zijn de prijzen op marktconforme calculatienormen gebaseerd. Het staatsbedrijf SDU valt immers niet onder het marktregime en zou, omdat het veel minder bestaansrisico loopt, voordelen kunnen hebben ten opzichte van particuliere concurrenten. Zoals ik in de memorie van antwoord kort heb aangegeven ligt de sanctie wat dit betreft vooral buiten de overheid en wel bij de brancheorganisaties van de grafische en uitgeverijsector. Deze waren en zijn er zeer alert op dat de SDU als staatsbedrijf zich niet op de particuliere markt begeeft.

De leden van de P.v.d.A.-fractie hadden in de memorie van antwoord de erkenning gemist, dat de feitelijke gang van zaken met betrekking tot de gedwongen winkelnering in combinatie met het feit dat de SDU verplicht werd zich aan het verbod te houden om op de particuliere markt te opereren, de regering nu voor de morele plicht stelt de condities waaronder de SDU verzelfstandigd wordt zo goed mogelijk te maken, zodat het bedrijf nu de faire kans krijgt die het in het jongste verleden in een aantal opzichten werd onthouden.

Ik deel uiteraard de mening dat de condities waaronder de SDU verzelfstandigd wordt, zo goed mogelijk dienen te zijn. Maar uitgangspunt is ook dat de SDU geen specifieke voordelen toebedeeld mag krijgen ten opzichte van haar concurrenten. Een door het kabinet toe te zeggen garantie, waarbij als het ware een deel van de markt aan de NV SDU zou zijn voorbehouden, is een dergelijk voordeel. Om bovenvermelde redenen kan ik een dergelijke maatregel niet bevorderen. Van een omzetgarantie, waarnaar de leden van de P.v.d.A.-fractie en ook de leden van de C.D.A.-fractie opnieuw vroegen, kan dus geen sprake zijn. Het vastleggen van orders in meerjarencontracten is een andere zaak. Het is plausibel te verwachten dat bestaande contracten zullen worden gecontinueerd en in meerjarige contracten worden omgezet.

De leden van de C.D.A.-fractie vroegen waardoor de opmerking aan het eind van paragraaf 1 onder e in de memorie van antwoord dat de privatisering van de SDU geen cosmetische operatie is en dat er geen sprake zal zijn van concurrentievervalsing, is ingegeven.

Met deze opmerking beoogde ik nog eens te benadrukken dat de verzelfstandiging van de SDU tot een marktconforme concurrentiesituatie zal leiden, waarin geen specifieke voordelen voor de NV SDU, zoals een omzetgarantie, passen.

De leden van de P.v.d.A.-fractie, van de C.D.A.-fractie en van de V.V.D.-fractie vroegen naar de stand van zaken ten aanzien van het afsluiten van meerjarencontracten tussen de NV SDU en de Staat voor grote orderpakketten. De leden van de V.V.D.-fractie vroegen hoeveel klanten al toezeggingen hebben gedaan en om welk percentage van het huidige klantenaantal het daarbij gaat. Ook vroegen zij naar het daarbij in het geding zijnde percentage van de omzet 1987. De leden van de C.D.A.-fractie vroegen of de onderhandelingen over meerjarencontracten uitzicht bieden op voldoende waarborgen voor de eerste periode. Ook zij wilden weten hoeveel er al zijn afgesloten en om welk deel van de omzet het daarbij gaat. De leden van de P.v.d.A.-fractie achtten het van groot

belang dat de bestaande afspraken op korte termijn privaatrechtelijk worden vastgelegd. Zij stelden het zeer op prijs dat de regering dit overleg met spoed tot een goed einde zou voeren en de Kamer van de resultaten op de hoogte zou stellen, omdat zij het van groot belang achtten dat er op deze wijze op het moment van verzelfstandiging sprake zal zijn van een feitelijke omzetgarantie.

Ik informeer gaarne de vragenstellers over de stand van zaken met betrekking tot het afsluiten van meerjarencontracten en maak daarbij gebruik van de prognoses voor 1988. Ten einde het activiteitsniveau van de drukkerij en de uitgeverij afzonderlijk tot uitdrukking te brengen wordt uitgegaan van de niet-geconsolideerde verwachte eigen omzet. Deze belooft in totaal f 192 mln., waarvan f 67 mln. uitgeverijomzet en f 125 mln. drukkerijomzet.

Van de uitgeverij-omzet zal naar zich laat aanzien ruim de helft, f 35 mln., worden gevormd door de officiële publikaties, waarvan de levering in een raamovereenkomst, uitgewerkt in deelcontracten, zal worden vastgelegd. Er wordt van uitgegaan dat de uitgeverij behalve de officiële publikaties, die voor de drukkerij een opdracht van f 16 mln. vertegenwoordigen, nog voor ca. f 12 mln. bij dit onderdeel zal laten vervaardigen.

Met betrekking tot de drukkerij kan voorts het volgende worden medegedeeld. Met de PTT is reeds een contract afgesloten voor de productie van telefoongidsen tot en met 1994. Hiertoe is een joint-venture met Van Boekhoven-Bosch opgericht. Met de Raad van Bestuur van de Postbank is overeengekomen een meerjarencontract voor de girobetaalkaarten aan te gaan. De uitwerking hiervan is momenteel in behandeling. Een principebesluit om tot contractvorming te komen met betrekking tot het examenpakket is reeds genomen. Het conceptcontract wordt thans door het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen bestudeerd. De belastingdienst heeft een afname-intentie medegedeeld voor de periode tot en met 1990 voor verschillende grafische produkten waaronder de belastingformulieren. Met het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid wordt een meerjarencontract tot en met 1990 uitgewerkt voor lesmateriaal. De in onderhandeling zijnde meerjarencontracten betreffen voor 1988 een eigen omzet van de drukkerij van ca. f 80 mln. (65% van de totale omzet).

De leden van de S.G.P.-fractie konden zich niet aan de indruk onttrekken dat ik wel erg optimistisch was met betrekking tot de tariefstelling van de NV SDU. Zij vroegen zich af of de overheid als afnemer niet per saldo duurder uit zal zijn dan tot nu toe het geval is. Het bedrijfsresultaat zal immers niet langer aan de overheid toekomen en bovendien zullen de toegenomen personele lasten een opwaartse druk op de tariefstelling doen gelden.

Inderdaad zullen, als de Staat ophoudt aandeelhouder te zijn, er geen winsten meer naar de overheid vloeien. Dit budgettaire effect is een consequentie van de privatisering. Ik wil dit echter los zien van de positie van de overheid als afnemer, die thans over het geheel genomen tarieven betaalt welke marktconform worden vastgelegd. Dit laatste zal uiteraard ook na de verzelfstandiging het geval zijn. Behalve de personele lasten zullen ook andere kostenposten een stijging ondergaan, zoals verzekeringen. Daar tegenover zullen rentelasten en afschrijvingen dalen. Waar de tarieven echter reeds het marktconforme niveau hebben bereikt, is er geen aanleiding, en uit het oogpunt van concurrentieverhoudingen ook geen mogelijkheid, om deze opwaarts bij te stellen. Verhoging van de doelmatigheid en het beter gebruik kunnen maken van de kansen die de markt biedt, zullen in dat geval de kostenstijging moeten goedmaken.

Tevens vroegen de leden van de S.G.P.-fractie zich af of er geen

sprake is van een gedwongen winkelnering van de overheid bij de NV SDU, gezien de aard van de produkten en het daartoe benodigde machinepark. Met andere woorden: in hoeverre vertoont de SDU momenteel de kenmerken van een monopolist voor officiële publikaties, aldus deze leden.

Het is juist dat de SDU is ingericht om de officiële publikaties te kunnen verzorgen en dat hiervoor investeringen zijn gedaan. Terzijde dient wel opgemerkt te worden dat de officiële publikaties slechts een gering deel van de omzet van de SDU vormen (ongeveer 10%). De keuze van de Staat om voor het drukken en uitgeven van de officiële publikaties een raamcontract met de NV SDU af te sluiten is zowel bepaald door de jarenlange goede ervaring met de SDU op dit terrein als door de investeringen die de SDU daarvoor heeft gedaan. Gelet op de contacten van de SDU met de verschillende betrokken overheidssonderdelen die in de loop der jaren zijn opgebouwd, en op de continue beschikbaarheid ten behoeve van een ononderbroken drukwerkvoorziening is het bedrijf thans en ook in de komende jaren voor de Staat een zeer aantrekkelijke contractspartner voor de officiële publikaties. Dit is dan ook de reden dat niet aan andere bedrijven de gelegenheid is geboden terzake een offerte te doen en niet, zoals de leden van de S.G.P.-fractie veronderstelden, een mogelijke monopoliepositie.

f. De SDU en de particuliere grafische en uitgeverijmarkt

De leden van de V.V.D.-fractie informeerden naar de winstpositie van de belangrijkste concurrenten van de SDU.

Ik gaf in de memorie van antwoord reeds te kennen dat dergelijke gegevens mij niet ter beschikking staan, daarbij doelend op gepubliceerde informatie die zich leent voor vergelijking. De ondernemingen waarvan de namen door deze leden werden genoemd behalen in een aantal gevallen weliswaar een omzet die in de orde van grootte ligt van die van het staatsbedrijf, maar wijken overigens sterk daarvan af. Zij zijn georiënteerd op een marktsector die niet of niet bij uitstek door de SDU wordt betreden. Het releveren van hun omzetten en financiële resultaten ligt daarom minder voor de hand. Zo is Joh. Enschedé gespecialiseerd in het vervaardigen van bankpapier en postwaarden. Ik meen te mogen verwijzen naar hetgeen in de memorie van antwoord over de bijzondere relatie met De Nederlandsche Bank werd medegedeeld. Lijnco fabriceert met name kettingformulieren. Wegener's Couranten Concern, Perscombinatie en Sijthof zijn ook naar aard en samenstelling van de omzet niet te vergelijken met de SDU. Rotaform is een bedrijf van geringere omvang dat formulieren vervaardigt. Smeets Offset en Van Boekhoven-Bosch maken deel uit van verschillende concerns. Zij verstrekten geen informatie zoals door de vragenstellers werd bedoeld.

Voorts vroegen de leden van de V.V.D.-fractie naar de omzet- en winstcijfers van de SDU gesplitst in drukkerij en uitgeverij, alsmede naar de toegevoegde waarden per personeelslid over 1987 en 1986.

De omzet- en winstcijfers gesplitst naar drukkerij en uitgeverij over 1986 en 1987 (voorlopig) zien er als volgt uit (in mln.):

	drukkerij			uitgeverij		
	1987	1986	1985	1987	1986	1985
omzet	183 ¹	207	206	64	61	54
winst voor vpb	8,5	7,7	7,3	2,2	1,7	-2,1

¹ De omzetzijging ten opzichte van 1986 is grotendeels het gevolg van het feit dat de ministeries bepaald drukwerk direct aan derden zijn gaan uitbesteden, in plaats van via de SDU. De omzetzijging betreft dus grotendeels niet de eigen omzet van de SDU maar de uitbesteding door de SDU aan derden.

De bruto toegevoegde waarde (geconsolideerd) per personeelslid bedroeg in 1986 ca. f 102 000 en in 1987 ca. f 107 000.

g. De ononderbroken drukwerkvoorziening ten aanzien van de officiële publikaties en de geheimhouding van voor de Staat te vervaardigen drukwerk

Anders dan de leden van de P.v.d.A.-fractie, waren de leden van de C.D.A.-fractie nog niet overtuigd door de dezerzijds aangevoerde argumenten tegen statutaire bepalingen ter regeling van de relatie tussen de Staat en de NV SDU. Zij zagen niet in dat de Staat er bij voorbaat van zou moeten afzien, zijn positie zo sterk mogelijk te maken, zulks met het oogmerk de NV SDU een zo sterk mogelijke positie in de concurrentieslag te bezorgen. Zij vroegen de gegeven argumentatie nog eens in dit licht te beschouwen.

Bij de keuze van het juridische instrumentarium in dezen heeft centraal gestaan de vraag, hoe de Staat op adequate wijze garanties kan verwerven voor een ononderbroken drukwerkvoorziening ten aanzien van de officiële publikaties en, waar nodig, voor de geheimhouding van de inhoud daarvan. Een contractuele relatie als beschreven in de memorie van antwoord biedt daartoe de beste mogelijkheden. De regeling van de relatie tussen een onderneming en een van haar klanten is bij uitstek een zaak die langs contractuele weg moet en kan worden geregeld. De afwijzende argumentatie met betrekking tot een regeling in de statuten is gegeven vanuit de optiek van de hiervoor genoemde juridisch-technische vraag. Bovendien berust de suggestie deze relatie statutair te regelen op een misvatting omtrent de functie van vennootschapsstatuten. Vennootschapsstatuten behelzen regels omtrent de inrichting van de vennootschap en de bevoegdheden van haar organen. In haar doelstelling worden in algemene termen haar voorgenomen activiteiten opgenomen, doch in haar statuten kunnen geen verplichtingen jegens derden worden vastgelegd. Dit laatste zou voor de Minister van Justitie reden zijn de benodigde verklaring van geen bezwaar te weigeren.

Voorts merk ik op dat een statutaire regeling, als deze al systematisch juist en in het kader van het preventief toezicht op vennootschappen aanvaardbaar zou zijn geweest, zeker niet steviger zou zijn dan een contractuele. Statuten zijn – met inachtneming van de wettelijke en statutair voorgeschreven formaliteiten – te allen tijde door de aandeelhoudersvergadering te wijzigen. Een contractuele relatie is slechts te wijzigen met instemming van de contractspartijen. De raamovereenkomst tussen de Staat en de NV SDU inzake de officiële publikaties is, volgens het opgestelde ontwerp, niet – zoals in het eindverslag gesteld – zonder meer opzegbaar, doch pas na het verstrijken van de looptijd. Bij dit alles is geen punt van overweging geweest, de concurrentiepositie van de NV SDU te verstevigen.

De leden van de P.v.d.A.-fractie waren niet overtuigd door de argumentatie van de regering tegen de figuur van een wettelijk vastgelegd contract tussen de Staat en de NV SDU. Zij kenden meer gewicht toe aan de naar hun oordeel aan een dergelijke constructie verbonden voordelen. Zij wezen daarbij op het feit dat in al de ons omringende landen voor het drukken en uitgeven van publikaties inzake de wetgevende arbeid overheidsdiensten verantwoordelijk zijn.

Naar mijn oordeel biedt de voorgestelde contractuele relatie alle nodige waarborgen. Slechts indien daarover twijfel zou bestaan, zou een andere constructie moeten worden overwogen, waarbij zou worden afgeweken van de normale, in het privaatrechtelijke rechtsverkeer geldende regels. Daarvan is echter geen sprake. Ook overigens vraag ik mij af wat de voordelen van een wettelijk vastgelegd contract zouden

zijn. Afgezien van de juridische anomalie die in deze term besloten ligt, zie ik geen mogelijkheden langs deze weg meer zekerheden te verwerven. In het geval dat de NV SDU haar verplichtingen niet nakomt, zal in de normale situatie een actie uit wanprestatie ultimum remedium zijn en bij een wettelijk contract waarschijnlijk een actie uit onrechtmatige daad. De daarmee te bereiken resultaten zijn gelijkwaardig. Gelet op het voorgaande en op het in de memorie van antwoord al genoemde argument van de inflexibiliteit, acht ik een wettelijk contract geen verbetering.

De leden van de fractie van de P.v.d.A. vroegen of en zo ja voor welke publikaties zal gelden dat de in acht te nemen geheimhouding zich tegen uitbesteding verzet, of dat de Staat uitdrukkelijk tevoren aan de N.V. SDU kenbaar zal maken dat uitbesteding niet is toegestaan (zie artikel 3, derde lid, eerste volzin, van de concept-raamovereenkomst).

De strekking van deze bepaling is, te garanderen dat drukwerk ten aanzien waarvan geheimhouding noodzakelijk is, niet aan derden wordt uitbesteed. Zij zal zo worden toegepast, dat ten aanzien van bepaalde categorieën drukwerk zal worden gestipuleerd dat uitbesteding niet mogelijk is. Daarbij valt te denken aan in de kamerstukken op te nemen nog niet openbare regeringsstandpunten of aan stukken bestemd voor niet-openbare vergaderingen. Verder zal zo nodig ad hoc worden bepaald dat uitbesteding niet is toegestaan. Als voorbeeld kan worden genoemd een in het Staatsblad op te nemen valutabesluit.

Ten aanzien van artikel 7, waarin de Staat zich het recht voorbehoudt om «indien en zo lang er sprake is van productie-onderbreking, ook als gevolg van overmacht, waardoor de tijdige nakoming van de verplichtingen niet langer is gewaarborgd» opdrachten door derden of in eigen beheer te laten uitvoeren, vroegen deze leden welke specifieke noodvoorzieningen de regering hiervoor denkt te gaan treffen, zodat een ander zo nodig geëffectueerd kan worden.

Het voornemen bestaat om met de NV SDU afspraken te maken voor een bepaalde reserve-capaciteit, bijvoorbeeld bij een of twee andere drukkerijen. Het ligt dan voor de hand deze drukkerijen te zoeken in de kring van die bedrijven waaraan de NV SDU werkzaamheden uitbesteedt. Daarbij zal ook in de verkrijgbaarheid van de diverse publikaties worden voorzien.

De leden van de P.v.d.A.-fractie vroegen verder naar de stand van zaken met betrekking tot inhoud en afsluitingsdatum van de separate deelovereenkomsten waarvan sprake is in artikel 8. Zij achtten het gewenst dat de tekst daarvan spoedig aan de Kamer wordt toegezonden.

De deelovereenkomsten zullen gelijktijdig met de raamovereenkomst worden afgesloten. Zij vormen een onverbrekkelijk geheel met de raamovereenkomst (zie artikel 8, tweede lid). Zij bevatten specifieke technische en organisatorische punten, bijvoorbeeld de wijze waarop kopij wordt aangeleverd en de productieplanning, alsmede – in het geval van de Staatscourant – de advertentietarieven. Aan het opstellen van de diverse deelovereenkomsten wordt thans gewerkt.

De memorie van antwoord vermeldt ook, aldus de leden van de P.v.d.A.-fractie, dat de andere soorten drukwerk ter zake waarvan geheimhouding geboden is, niet onder de genoemde raamovereenkomst zullen vallen, maar dat «van geval tot geval (...) in het desbetreffende contract in geheimhouding (zal) moeten worden voorzien». De genoemde leden achtten dit een omslachtige gang van zaken, waardoor een goed toezicht door de overheid op het naleven van de geheimhouding belemmerd wordt. Met het oog daarop achtten zij het gewenst dat het genoemde drukwerk door een zo beperkt mogelijk aantal organisaties vervaardigd wordt.

Het feit dat de raamovereenkomst niet voor alle soorten drukwerk geldt, is een rechtstreeks gevolg van het feit dat niet voor alle soorten drukwerk hetzelfde bedrijf als opdrachtnemer zal optreden. Nu de raamovereenkomst slechts geldt – en *kan* gelden – voor de officiële publikaties, is het niet mogelijk daarin een algemene geheimhoudingsclausule op te nemen. Het ligt overigens voor de hand geheim drukwerk door een beperkt aantal bedrijven te laten vervaardigen.

h. De Raad van Advies en van Toezicht en de Raad van Commissarissen

De leden van de P.v.d.A.-fractie informeerden naar de voortgang inzake het aanzoeken van de andere commissarissen voor de NV SDU.

De heer Van Dijke is bezig met het formeren van de Raad van Commissarissen, die uit vijf commissarissen zal bestaan, onder wie twee overheidscommissarissen. Hij heeft hiertoe overleg gevoerd met onder andere de Bijzondere Commissie van de SDU. Ik verwacht zeer binnenkort de namen van twee andere leden van de raad bekend te kunnen maken. De overheidscommissarissen zullen bij de oprichting van de NV worden aangewezen.

i. Situatieschets SDU

De leden van de C.D.A.-fractie en de leden van de V.V.D.-fractie stelden vragen over de voorbereiding van de SDU op de verzelfstandigde situatie. De leden van de C.D.A.-fractie vroegen om een overzicht van de positieve en negatieve kwalificaties die een extern bureau aangetroffen heeft in het imago van de SDU.

Het imago-onderzoek dat is uitgevoerd had een beperkt karakter. Positief was de kwalificatie van het hoge niveau van het technisch kunnen van het bedrijf. De commercialiteit en klantgerichtheid en het constant zijn van de kwaliteit en de levertijden konden deze kwalificatie niet bereiken. De resultaten van het onderzoek waren een bevestiging en soms een aanvulling en onderbouwing van al eerder bestaande wetenschap en inschattingen van de directie inzake het functioneren van de SDU. Het versterkt de motivatie om de actiepunten door te voeren die sedert het principebesluit tot privatisering (in april 1986) zijn opgesteld en in uitvoering genomen. De actiepunten zijn inmiddels geëffectueerd ofwel in een vergevorderd stadium van realisatie.

De leden van de V.V.D.-fractie vroegen naar het aantal vacatures voor account-managers en andere commerciële functionarissen bij de SDU.

De SDU zoekt op dit moment nog twee accountmanagers, een deskundige op het gebied van informatievoorziening en een marketingdeskundige op de grafische markt. Voor deze functies wordt reeds geworven.

De leden van de C.D.A.-fractie steunden met nadruk de produktiegerichte structuur die bij de SDU wordt ingericht. Deze leden en de leden van de V.V.D.-fractie vroegen naar aanleiding van de uiteenzetting in de memorie van antwoord over de reorganisaties bij de SDU, op welke grond de Vormgeving als profit center aangemerkt wordt.

Er zijn verschillende redenen om de afdeling Vormgeving om te vormen van een puur verkoop-ondersteunende afdeling van de drukkerij en de uitgeverij naar een zelfstandig profit center. Allereerst wordt het op deze manier mogelijk om meer inzicht te krijgen in het functioneren van de afdeling en deze beter te sturen. Verder zal het nu beter mogelijk zijn om zelfstandige vormgevingorders binnen te halen. Hierdoor kan de hoge kwaliteit binnen de afdeling beter benut en gespecialiseerd worden.

Ten slotte zal het de medewerkers meer motiveren, omdat resultaten directer zichtbaar worden. Kosten en omzet komen immers afzonderlijk tot uitdrukking waardoor men zich meer betrokken zal voelen bij de winstgevendheid van de afdeling.

De leden van de V.V.D.-fractie toonden zich benieuwd of het topmanagement door externe deskundigen is doorgelicht en hoe het advies ter zake luidt.

Het topmanagement is niet onlangs door externe deskundigen onderzocht. Over de topstructuur van het bedrijf is enkele jaren geleden een advies uitgebracht door een extern adviesbureau. Dit advies over de samenstelling en bezetting van de topstructuur is inmiddels uitgevoerd en ook met het betrokken adviesbureau onderwerp van gesprek gebleven.

2. De financiële positie van de SDU

a. Algemeen

De leden van de P.v.d.A.-fractie gaven te kennen prijs te stellen op een nadere onderbouwing van de kapitalisatie en de verdeling over aandelenkapitaal, reserves en vreemd kapitaal.

Op blz. 5 van de memorie van toelichting wordt uiteengezet dat de inbreng van de Staat zal bestaan uit duurzame produktiemiddelen en werkkapitaal (vlottende activa minus vlottende passiva). Tegenover deze inbreng staan eigen vermogen, vreemd vermogen en de voorziening, waarbij het eigen vermogen 50% van deze financiering uitmaakt. Een dergelijk percentage eigen vermogen (aandelenkapitaal en reserves) lijkt mij wenselijk met het oog op de financiële weerstand en de daaruit voortvloeiende solvabiliteit. Dit laatste is van gewicht omdat kredietfaciliteiten bij banken nodig zijn. De reserve is in overeenstemming met de Minister van Financiën hoger gesteld dan het aandelenkapitaal. De lening leidt tot een positief budgettair effect in de vorm van rente en aflossingen. De voorwaarden, waarnaar ook de belangstelling van de leden van de P.v.d.A.-fractie uitging, zijn nog niet bepaald. Zodra zij definitieve vorm hebben gekregen zal ik de Kamer daarvan mededeling doen.

De egalisatierekeningen, dit naar aanleiding van een andere vraag van de leden van de P.v.d.A.-fractie, komen in de indicatieve balans van de NV SDU niet tot uitdrukking. Zij dienden slechts ter evenwichtige verdeling over de tijd van uitgaven bij het staatsbedrijf. De reserve van f 30 mln. is dus niet inclusief egalisatierekeningen.

Dezelfde leden stelden tevens de vraag of de reserve van f 30 mln. toereikend is te achten.

A priori is dit niet met zekerheid vast te stellen, maar ik vertrouw erop dat dit het geval zal zijn. Verwacht mag worden dat aan deze kapitalisatie geen fiscale complicaties verbonden zullen zijn.

De leden van de P.v.d.A.-fractie was het voorts opgevallen dat de regering niet ingaat op de liquiditeitspositie en zij vroegen of die toereikend wordt geacht.

Uiteraard zal bij de overgang voldoende werkkapitaal aanwezig moeten zijn, maar voor het overige is de liquiditeit een zorg van de NV die gebruik kan maken van de diensten die het bankwezen verleent.

De leden van de P.v.d.A.-fractie toonden belangstelling voor de fiscale aspecten van de verzelfstandiging van de SDU en stelden daar enige vragen over.

In overeenstemming met de Staatssecretaris van Financiën luidt mijn antwoord op deze vragen en opmerkingen als volgt.

Zoals vermeld in het voorstel van wet (artikel 8) wordt de onderneming voor de heffing van vennootschapsbelasting geacht niet te zijn gestaakt. Dit betekent dat een zogenaamde fiscaal geruisloze overgang plaatsvindt. Dat houdt in dat eindafrekening achterwege blijft en dat de activa en passiva van het staatsbedrijf, voor zover deze overgaan op de NV SDU, voor de huidige fiscale boekwaarde in de fiscale balans van de NV SDU worden opgenomen.

De commerciële balans heeft zoals gebruikelijk een van de fiscale situatie onafhankelijke waardering van de activa en passiva welke worden ingebracht. De vaste activa zijn met het oog op de verzelfstandiging door twee beëdigde onafhankelijke taxateurs op hun waarde geschat voor de openingsbalans.

Een verschil tussen de fiscale eindbalans van het staatsbedrijf en de fiscale openingsbalans van de NV SDU wordt gevormd door het oude pand aan de Fluwelen Burgwal. Voorlopig is aangenomen dat dit pand niet mee overgaat. De fiscale afrekening hierover zal, indien boekwinst wordt gemaakt, ten laste van de Staat komen. Dat boekwinst wordt gemaakt is te verwachten. De omvang van de boekwinst waarover vennootschapsbelasting betaald zal moeten worden, is onzeker en afhankelijk van de desbetreffende bestemmingsplannen.

Aanslagen en eventuele navorderingen over de periode waarin de onderneming als staatsbedrijf werd uitgeoefend komen ten laste van de Staat.

In de openingsbalans van de NV SDU zijn geen belastinglatenties opgenomen, omdat de inbrengwaarde van de activa op de commerciële balans ten opzichte van de fiscale boekwaarde daarvan daartoe geen aanleiding geeft.

Met de aan het woord zijnde leden ben ik van mening dat de behandeling van de nota BTW en privatisering het aangewezen moment is om op algemene fiscale beleidsaspecten van privatisering in te gaan.

De leden van de C.D.A.-fractie stelden enige bedrijfseconomisch gerichte vragen. Zij vonden de aanleiding hiertoe in het feit dat de waarde van de vaste activa f 20 mln. lager blijkt te zijn dan de bij het staatsbedrijf te boek staande waarde. Zij legden een verband tussen de waardevermindering en de kostprijzen. De omstandigheid dat nu een afwaardering nodig blijkt te zijn zou, volgens deze leden, kunnen betekenen dat in het verleden te weinig aan de afnemers in rekening is gebracht; zij vroegen zich daarbij af of dit ook met andere kostenelementen het geval is geweest.

Op de afwaardering als zodanig ben ik al ingegaan in de memorie van antwoord, zodat mijn reactie zich kan beperken tot de afschrijvingen. In het verleden heeft herwaardering in opwaartse zin plaats gevonden van de vaste activa. Daarbij werd de boekwaarde, op grond van de toen bestaande inzichten, aangepast aan de actuele waarde. Deze herwaardering kwam tot uitdrukking in de balans; de waardeverhoging van de activa aan de debetzijde leidde tot een dienovereenkomstige verhoging van de in de kapitaalrekening begrepen herwaarderingsreserve aan de creditzijde. Het jaarresultaat onderging geen invloed van deze aanpassing. Ook betekent dit, dat de nu geconstateerde noodzaak tot correctie van de balanswaardering uitsluitend van invloed is op die herwaarderingsreserve. Dit leidt niet tot voor- of nadelen voor de Staat.

De kosten die aan de afnemers op basis van tarieven in rekening werden gebracht bevatten een afschrijvingsbestanddeel dat bepaald was met inachtneming van de verhoogde waarde van de vaste activa. Voor het overige werden de calculaties opgesteld met de KVG-normen als uitgangspunt, zodat ook de overige kosten tot een verantwoorde omvang in aanmerking werden genomen.

De leden van de V.V.D.-fractie wilden gaarne vernemen of de indicatieve balans ultimo 1987 en de openingsbalans op 1 januari 1988 het waarmerk dragen van een externe accountant.

Een externe accountant heeft deze gegevens als prognoseopstellingen in beschouwing genomen.

b. Perspectieven

De leden van de V.V.D.-fractie richtten hun aandacht op de ontwikkeling van de omzet. Zij vroegen in dit kader of het juist is dat bepaalde klanten zich in de afgelopen jaren van de SDU hebben afgewend en zo ja wat de gevolgen daarvan voor de omzet waren.

Geconstateerd kan worden dat de klanten de relatie met de SDU niet hebben verbroken, maar wel orders direct bij andere drukkerijen hebben geplaatst. De ministeries zijn de SDU meer en meer gaan zien als een van de bedrijven waarbij men grafische produkten kan inkopen. Het komt voor dat projecten die het ene moment niet worden verworven, de volgende keer weer wel door de SDU worden binnengehaald. Ministeries die zich de laatste jaren in toenemende mate rechtstreeks tot particuliere grafische bedrijven wendden, zijn: Algemene Zaken, Buitenlandse Zaken, Defensie, Verkeer en Waterstaat, Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer en Economische Zaken. In 1987 bedroeg de hierdoor ontstane omzetteruggang ca. f 15 mln. ten opzichte van 1986. Dit betreft voornamelijk boekwerken, waarde-drukwerk, periodieken en handelsdrukwerk. De SDU is als voorbereiding op de privatisering halverwege 1987 voorzichtig begonnen met het verwerven van orders op de particuliere markt, uiteraard zonder daartoe nadrukkelijk naar buiten te treden. Naar verwachting zal dit aandeel de komende jaren aanzienlijk stijgen.

Ik meen mij te moeten onthouden van een antwoord op de vraag van de leden van de V.V.D.-fractie naar gedetailleerde recente omzet- en winst- c.q. verliescijfers per produktgroep. Het vermelden van dergelijke gegevens en het aangeven van de, in samenwerking met het adviesbureau Van de Bunt ontwikkelde marktstrategie, zou de concurrentiepositie schaden en ten nadele van de toekomstige ontwikkeling kunnen werken. Evenmin acht ik het in het belang van het bedrijf mededelingen te doen over omzetten en resultaten van produktgroepen en uitgaven.

De leden van de V.V.D.-fractie vroegen hoe de SDU-uitgeverij een omzetgroei gaat realiseren.

De eigen publikaties zullen toenemen door de opbouw van een eigen redactie en het aantrekken van auteurs. De activiteiten van het Distributiecentrum Overheidspublicaties zullen naar verwachting leiden tot omzetgroei bij de uitgeverij. Bij de Staatscourant wordt rekening gehouden met de mogelijkheid van commerciële advertenties en een stijging van het aantal abonnementen. Ook bij een aantal andere officiële publikaties wordt een volumegroei verwacht.

De leden van de V.V.D.-fractie vroegen naar de resultaten van de actie «Maak het Koninkrijk compleet» (voor de serie van De Jong) en de actie voor de Wetenschappelijke Atlas van Nederland.

De actie voor de serie van De Jong heeft gezorgd voor een extra afzet van ca. 150.000 delen. Een actie voor de Wetenschappelijke Atlas is in voorbereiding maar heeft nog niet plaats gevonden. De resultaten van de Wetenschappelijke Atlas zijn tot nu toe teleurstellend.

Voorts vroegen deze leden naar de omzetverwachtingen van het profit centre Vormgeving.

De omzet voor 1988 is geprognosticeerd op f 2,7 mln. Voor het grootste deel bestaat deze omzet uit interne leveringen aan de drukkerij en de uitgeverij. Verder zal de omzet aan derden uitgebouwd worden.

De leden van de V.V.D.-fractie vroegen naar het verloop van de loonkosten en van de voorziening voor de overgangsmaatregelen van de netto-inkomensgarantie. De leden van de P.v.d.A.-fractie vroegen om een onderbouwing van de voorziening van f 25 mln. Naar aanleiding van deze vragen kan worden opgemerkt dat het overleg tussen het Ministerie van Binnenlandse Zaken en de Bijzondere Commissie van de SDU naar verwachting binnenkort zal worden afgerond. Ik zal de Kamer over de resultaten informeren zodra deze zijn vastgesteld.

In antwoord op de vraag van deze leden over de loonkosten die hoger zullen zijn ondanks de voorziening zij opgemerkt dat dit accres wordt veroorzaakt door de aanzienlijk hogere sociale premies in de particuliere sector die zowel voor rekening van de werknemer als de werkgever zullen komen. Dit is overigens marktconform.

De totale loonkosten van het eigen personeel van de NV SDU, gebaseerd op de inmiddels voor 1988 gebudgetteerde aanwezige en in de volgende jaren gelijkblijvende personeelssterkte, inclusief de kosten van de netto-garantie, zijn naar verwachting in de komende jaren (in f mln.): 1988 – 66,6; 1989 – 66,5; 1990 – 66,8; 1991 – 67,1; 1992 – 67,5.

Het bedrag voor 1988 is lager dan het eerder in de memorie van antwoord genoemde bedrag, vanwege de lagere verwachte personeelsbezetting. De loonkosten 1987 (exclusief uitzendkrachten, externe personele assistentie en overige personeelskosten) bedragen ongeveer f 53,5 mln.

De leden van de V.V.D.-fractie vroegen hoe het bedrijf de loonkosten in de hand zal houden, aangezien de grafische c.a.o. per functieniveau slechts een minimumniveau voorschrijft.

De SDU zal het beloningssysteem van het grafische bedrijf overnemen. Daarbij zal een stelsel van minimumlonen (boekjesloon) en toeslagen boven het minimumloon (bomilo) worden gehanteerd. Dit systeem wordt in alle grafische bedrijven toegepast.

De leden van de V.V.D.-fractie meenden te kunnen constateren dat er rekening mee gehouden dient te worden dat de NV SDU de wachtgeldlasten volledig zelf zal moeten dragen. In dit verband vroegen zij naar de hoogte van de voorziening voor deze kosten in de openingsbalans. Voorts vroegen deze leden naar het aantal wachtgelders en de hoogte van de wachtgeldlasten in de komende jaren. De leden van de V.V.D.-fractie vroegen ten slotte wat de effecten op de resultatenrekening en op de langere termijn voor de financiële positie van de N.V. SDU zijn, ingeval de N.V. SDU de totale wachtgeldlasten zou moeten dragen, zonder dat daarvoor een voorziening wordt getroffen in de openingsbalans.

Naar verwachting zullen er op het moment van verzelfstandiging van de SDU ongeveer 85 wachtgelders zijn. De kosten van deze wachtgelduitkeringen worden geschat op f 22,5 mln. in totaal (inclusief de kosten over 1988). Een voorziening in de openingsbalans voor dit totale geschatte bedrag zou dus ongeveer f 22 mln. moeten bedragen.

De wijze waarop deze wachtgeldten gefinancierd zullen worden is echter nog onderwerp van studie en overleg. Ik kan daarom nog geen uitspraken doen over de mogelijke gevolgen van verschillende financieringsconstructies.

De leden van de V.V.D.-fractie stelden enige vragen met betrekking tot de onderhoudskosten van het gebouw. Hun belangstelling had betrekking

op de mate waarin de relatief hoge onderhoudskosten welke eigen zijn aan de gebouwen van de SDU afwijken van de normen van het Koninklijk Verbond van Grafische Ondernemingen (KVGGO). Zij informeerden voorts naar de bereidheid een externe accountant te laten bezien hoe hoog een eventuele voorziening terzake op de openingsbalans moet zijn.

De externe accountant heeft bij het doornemen van de openingsbalans en de prognoses van de NV SDU aanleiding gevonden tot de opmerking dat het bedrijf meerjarencontracten voor de overgangsjaren diende mee te krijgen. Voorts vestigde hij de aandacht op de huisvestingskosten waarop ik reeds in de memorie van antwoord (blz. 22) ben ingegaan.

De leden van de V.V.D.-fractie gaven als hun mening dat een puur financieel argument werd gebruikt bij het van de hand wijzen van de gedachte om de SDU te verkopen in plaats van te verzelfstandigen.

De memorie van antwoord geeft er, naar het mij voorkomt, voldoende blijk van dat ook andere overwegingen tot mijn opvatting hebben bijgedragen. Ik herhaal mijn stellige verwachting dat de NV SDU in de toekomst daadwerkelijk aantrekkelijk zal zijn voor kopers. Of de verkoopwaarde dan, contant gemaakt naar nu, de huidige verkoopwaarde overtreft, is een vraag van louter theoretische betekenis. De verkoopwaarde bij directe verkoop is immers niet bekend.

De leden van de V.V.D.-fractie vroegen zich af waarom het vertrouwen in de toekomst van de NV SDU niet zover gaat dat de Staat voor een aantal jaren een toezegging afgeeft die verliesafdekking inhoudt.

Mijns inziens wordt hier een verband gelegd tussen twee zaken die elkaar uitsluiten. Vertrouwen impliceert dat de onderneming winstgevend zal zijn. Afgezien van het feit dat het toezeggen van verliesafdekking de positieve toekomstverwachtingen zou devalueren, is een dergelijke actie geheel in strijd met gezonde concurrentieverhoudingen. Mocht zich in de toekomst onverhoopt toch een ongunstige ontwikkeling voordoen, dan is dit een nieuw feit dat zelfstandig beoordeeld dient te worden.

3. Personele gevolgen

De leden van de P.v.d.A.-fractie, van de C.D.A.-fractie en van de V.V.D.-fractie vroegen naar de stand van zaken in het overleg met de Bijzondere Commissie van de SDU. De leden van de P.v.d.A.-fractie achtten het vereist, dat bij de behandeling van de onderhavige voorstellen in de Tweede Kamer, het definitieve resultaat van het overleg voorhanden is. De leden van de V.V.D.-fractie informeerden naar de knelpunten die er nog zijn en wilden weten wanneer de Tweede Kamer de concrete uitwerking van de overgangsmaatregelen tegemoet kan zien.

Tot mijn voldoening kan ik meedelen dat zeer waarschijnlijk op korte termijn het overleg met de Bijzonder Commissie in positieve zin kan worden afgerond. Ik zal de Kamer zodra de resultaten van het overleg vaststaan bij brief informeren over de uitwerking van de overgangsmaatregelen en over de financiële gevolgen daarvan. Naar verwachting zal dat nog in de maand maart mogelijk zijn. Ik zal daarom in deze nota enkele vragen die betrekking hebben op zaken die nog onderwerp van overleg zijn, niet beantwoorden, maar verwijs daarvoor naar de zojuist genoemde brief. Ervan uitgaande dat de mondelinge behandeling zal plaatsvinden nadat de Kamer die brief heeft ontvangen, kan op de vraag van de leden van de P.v.d.A.-fractie geantwoord worden, dat naar verwachting de resultaten van het overleg beschikbaar zullen zijn voor de plenaire behandeling van de voorstellen in de Tweede Kamer.

De leden van de P.v.d.A.-fractie waren van mening dat de inwerking-treding van de wet afhankelijk zou moeten worden gemaakt van het

bereiken van overeenstemming met de vertegenwoordigers van het personeel over de arbeidsvoorwaarden, conform de bepaling in de Personeelswet Postbank NV. Deze leden meenden dat het noodzakelijk is om artikel 11 in die zin te wijzigen, waarmee de uitspraak dat het personeel geen sluitstuk zal zijn van de verzelfstandiging extra inhoud krijgt.

Ik ben van mening dat het gezien het bovenstaande niet nodig is het wetsvoorstel op dit punt te wijzigen. Naar alle waarschijnlijkheid zal er immers reeds overeenstemming met de personeelsvertegenwoordiging bestaan op het moment dat het voorstel plenair wordt behandeld.

De leden van de C.D.A.-fractie vroegen een overzicht van de redenen voor het ontslag op eigen verzoek van 72 medewerkers en voor het reorganisatie-ontslag van 48 anderen.

De 70 in 1987 op eigen verzoek verleende ontslagen kwamen veelal voort uit het verlangen naar positieverbetering. De komende verzelfstandiging vormde geen hoofdreden om het bedrijf te verlaten. Daarnaast werd aan 67 medewerkers reorganisatie-ontslag verleend. Van dit aantal ontslagen had 43 een gedwongen karakter. Het betrof vooral niet direct-productieve functies die zijn vervallen door de wijziging van de productie, het magazijnwerk en de administratieve taken. Vacatures bestaan vooral in de direct-productieve functies en zijn een gevolg van de schaarste aan vakmensen in de grafische sector.

De leden van de P.v.d.A.-fractie hadden met instemming kennis genomen van de mededeling dat de garantie van artikel 5, vierde lid, zal gelden voor de gehele periode gedurende welke het laatst genoten «ambtelijke» netto-salaris hoger ligt dan het «particuliere» netto-salaris. Deze uitspraak gaat, aldus deze leden, verder dan het moment van overgang en moet dus gezien worden als nadere aanscherping van het gestelde in artikel 5, vierde lid. Waar gesteld wordt dat «Onze Minister» nadere regels stelt, kan hier gesproken worden van een eerste invulling. In dit artikellid is sprake van delegatie. Bij delegatie geldt – mede gelet op «Orde in de regelgeving» (20 038, nr. 2) – het uitgangspunt dat de wet zoveel mogelijk normerend moet zijn voor de gedelegeerde uitwerking. Waar nu reeds deze uitspraak wordt gedaan, zou overwogen kunnen worden dit ook in het desbetreffende artikellid te regelen. De leden van de P.v.d.A.-fractie gaven dit ernstig in overweging. In het verlengde hiervan merkten deze leden, op dat in artikel 5 in verschillende leden sprake is van delegatie. Nadere regels zullen worden gesteld. Zeker op het punt van de overgang is inmiddels ervaring opgedaan bij de Postbank. De vraag doet zich voor of op grond van deze ervaring inzicht gegeven kan worden in deze nadere uitwerking en of deze ervaringen niet zodanig zijn, dat deze in de wet als zodanig kunnen worden geduid. De leden van de P.v.d.A.-fractie zouden ter zake informatie op prijs stellen, evenals een reactie op de vraag of nadere invulling in de wet mogelijk is, mede tegen de achtergrond van het regeringsstandpunt inzake «Orde in de regelgeving».

Ten aanzien van de keuze voor en de formulering van delegatiebepalingen hanteert de regering de criteria, neergelegd in haar standpunt inzake het rapport «Orde in de regelgeving». Die behelzen, kort gezegd, dat de wetgever de hoofdlijnen van het beleid dat hem voor ogen staat zelf in regels dient neer te leggen, waarbij als randvoorwaarde geldt dat die regels duidelijkheid verschaffen over hun bereik, over de normen die de wetgever wenselijk acht, over de toepassing en de handhaving van de normen en over de wenselijk geachte institutionele voorzieningen. Het is niet de taak van de wetgever de regeling van onderwerpen die complex van karakter zijn, in detail vast te stellen. Bij de formulering van het voorgestelde artikel 5 zijn de criteria onverkort toegepast. Wat artikel 5, vierde lid, betreft merk ik op, dat in de eerste volzin daarvan de door de

regering wenselijk geachte norm volledig is neergelegd. Deze norm – dat de arbeidsvoorwaarden in hun geheel niet ongunstiger zullen worden – kan op verschillende manieren worden uitgewerkt. De termijn van een netto-inkomensgarantie is daarvan een onderdeel, maar de uitwerking omvat vanzelfsprekend meer dan dat. Afgezien van het feit dat deze uitwerking nog onderwerp van overleg is, lijkt het mij niet wenselijk om een onderdeel daarvan in de wet vast te leggen. De delegatiebepaling in dit lid betreft derhalve niet de norm zelf, maar de uitwerking in detail daarvan. Verder kent ook artikel 5, zesde lid, een delegatiebepaling, en wel betreffende de procedure ten aanzien van de behandeling van de bezwaren. Ook hier geldt, dat de norm zelf in de wet is neergelegd; een recht op bezwaar en in geen geval een verplichte overgang. Ook het institutionele aspect is geregeld: de Minister van Binnenlandse Zaken wordt aangewezen als orgaan dat op de bezwaren beslist. Slechts de technisch-organisatorische uitwerking van de bezwarenprocedure wordt gedelegeerd. Zodra het overleg met het personeel tot overeenstemming heeft geleid, zal ik als gezegd de Kamer nader informeren over de verdere uitwerking van de overgangsmaatregelen.

De leden van de V.V.D.-fractie wilden vernemen hoe en met behulp van welke functiewaarderingsmethode een vertaalslag wordt gemaakt voor de ca. 20% functies, die niet herkenbaar in de op de c.a.o. gebaseerde indeling passen. Deze leden wensten voorts geargumenteed te zien waarom niet wordt gekozen voor één salarisstructuur voor het SDU-concern.

De functiewaarde van de niet in de c.a.o. genoemde functies wordt enerzijds bepaald door deze te vergelijken met de functies waarvan het niveau wel vastligt. Daarnaast adviseert het Grafisch Economisch Adviesbureau te Amsterdam over alle functieniveaus. De meeste van deze functies liggen boven het c.a.o.-niveau. Ook voor deze functies wordt een marktconforme systematiek gevolgd. In antwoord op de tweede vraag van de leden van de V.V.D.-fractie merk ik op dat er niet gekozen kan worden voor één salarisstructuur voor het SDU-concern, omdat evenals elders in de bedrijfstak verschillende structuren voor verschillende categorieën personeel gehanteerd dienen te worden (bij voorbeeld grafisch-technisch, uitgeverij, etc.).

De leden van de S.G.P.-fractie merkten op dat de bepaling dat de arbeidsvoorwaarden «in hun geheel» niet ongunstiger mogen worden, een uitruil mogelijk maakt van voor- en nadelen op het gebied van de arbeidsvoorwaarden tussen SDU-werknemers oude en nieuwe stijl. Deze leden constateerden voorts dat blijkens de memorie van antwoord ondanks de overgang op een 36-urige werkweek, de netto-inkomensgarantie gehandhaafd blijft. Ontstaat zo niet de situatie, zo vroegen deze leden, dat de ex-ambtenaren een onevenredig voordeel toegeschoven wordt? Ook de leden van de V.V.D.-fractie vroegen of deze regeling in feite betekent dat een belangrijke impliciete loonsverbetering wordt ingevoerd. De leden van de S.G.P.-fractie vroegen zich ten slotte af of het niet mogelijk is een gelijkwaardig pakket – als geheel – van arbeidsvoorwaarden vast te stellen, in plaats van voor elk afzonderlijk onderdeel van de arbeidsvoorwaarden een specifieke overgangsregeling te treffen.

Bij de samenstelling van het pakket overgangsmaatregelen wordt zeker, zoals de leden van de S.G.P.-fractie voorstelden, naar het totale pakket gekeken, waarbij een uitruil van voor- en nadelen kan plaatsvinden. Op deze wijze ontstaat een pakket dat inhoud geeft aan de bepaling in artikel 5, vierde lid, dat de arbeidsvoorwaarden in hun geheel niet ongunstiger mogen worden. De overgang van een 38-urige naar de in de grafische sector in principe verplichte 36-urige werkweek wordt daarin meegewogen. Zoals het ook in de grafische particuliere sector is

gegaan, zal voor deze overgang geen loon behoeven te worden ingeleverd. Mogelijke voordelen van deze overgang zullen worden afgewogen tegen mogelijke nadelen van andere aspecten van de overgang. In de uiteenzetting van het pakket overgangsmaatregelen, die zoals gezegd naar verwachting spoedig zal volgen, zal aandacht aan dit aspect van uitruil worden geschonken.

De leden van de C.D.A.-fractie en de leden van de S.G.P.-fractie informeerden naar de mogelijkheid in de toekomst voor geprivatiseerde instellingen om tijdelijk of structureel bij het Abp te blijven. Zij vroegen met name wanneer het kabinet met een wetsvoorstel hierover zal komen.

Het kabinet heeft zich voorgenomen om op korte termijn een wetsvoorstel in te dienen tot wijziging van de Abp-wet, waarin de mogelijkheid wordt geopend om het ouderdoms- en nabestaandenpensioen van geprivatiseerde instellingen structureel of tijdelijk (dat wil zeggen in afwachting van de realisering van een andere voorziening) bij het Abp te continueren.

De leden van de P.v.d.A.-fractie konden instemmen met het voorstel dat de NV SDU zich niet zonder meer zal moeten aansluiten bij het Pensioenfonds Grafische Bedrijven (PGB), mede gelet op het feit dat de stelsels niet op elkaar aansluiten. Deze leden hadden kennis genomen van het feit dat het bestuur van de PGB vrijstelling kan verlenen als een bedrijf een eigen pensioenvoorziening heeft die ten minste gelijkwaardig is aan de grafische pensioenvoorziening. Zij zouden het op prijs stellen te vernemen of hierover met het bestuur van de PGB al overleg heeft plaats gevonden.

Ik kan deze vraag bevestigend beantwoorden. Het contact met het PGB-bestuur heeft echter niet tot bevredigende resultaten geleid, aangezien het standpunt van het PGB erop neerkomt, dat de pensioenvoorziening van de NV SDU materieel niet mag afwijken van de PGB-pensioenregelingen, waardoor de gesignaleerde aansluitingsproblemen niet ondervangen worden. Daarom wordt thans overwogen of het de voorkeur verdient dat de NV SDU een eigen pensioenfonds zal stichten. In afwachting daarvan zal het bedrijf gedurende maximaal twee jaar blijven aangesloten bij het Abp. Hierover bestaat overeenstemming met de Bijzondere Commissie.

De leden van de P.v.d.A.-fractie vroegen zich af of de overgangsregeling voor de NV SDU om tijdelijk bij het Abp te blijven – zolang de daarvoor noodzakelijke wijziging van de Abp-wet nog niet gerealiseerd is – niet gevonden kan worden in artikel B3 van de Abp-wet.

Artikel B3 van de Abp-wet is in dit geval geen mogelijke weg, omdat de NV SDU niet binnen de in dat artikel genoemde voorwaarden valt.

De leden van de P.v.d.A.-fractie vroegen voorts naar de wijze waarop de VUT-voorziening na de verzelfstandiging geregeld zal worden.

Zolang de NV SDU bij het Abp blijft – maximaal twee jaar – zal ook de VUT-voorziening van het Abp voor de SDU-werknemers blijven gelden. Daarna zal een VUT-regeling worden getroffen, afhankelijk van de gekozen pensioenvoorziening. De gedachten gaan daarbij uit naar overdracht van de Abp-middelen. Ook hierover bestaat overeenstemming met de Bijzondere Commissie.

De leden van de V.V.D.-fractie stelden het op prijs te vernemen aan welke totale overdrachtswaarde wordt gedacht bij collectief uittreden uit het Abp. Zij herhaalden daarbij hun vraag of het over te dragen vermogen op dezelfde wijze zal worden berekend als bij voorbeeld bij de PTT is geschied.

Aangezien voorgesteld wordt dat de NV SDU tijdelijk bij het Abp blijft, is nog geen overdrachtswaarde vastgesteld. Ook over de wijze van berekening van het over te dragen vermogen zijn dus nog geen besluiten genomen of afspraken gemaakt. Dit zal te zijner tijd worden bekeken.

In aansluiting hierop vroegen de leden van de V.V.D.-fractie of het ouderdompensioen na de verzelfstandigingsdatum berekend gaat worden over het laatst verdiende bruto BBRA-salaris bij het staatsbedrijf of over het marktconforme salaris bij de NV SDU.

Gelet op het voorstel om tijdelijk bij het Abp te blijven zal het pensioen na de verzelfstandiging conform de Abp-regels berekend worden. Dit houdt in dat het pensioen wordt berekend op basis van de volledige periode waarin het pensioen bij het Abp is opgebouwd en de loonontwikkeling die de individuele medewerker daarin heeft doorgemaakt. Eventuele loonstijging bij de NV SDU maakt daar deel van uit.

De leden van de C.D.A.-fractie vroegen of de kwesties die in de in de memorie van antwoord aangekondigde nota van wijziging worden geregeld, niet eerder onderkend waren en zo ja waarom zij dan niet reeds in het wetsvoorstel geregeld zijn.

Het gaat in de nota van wijziging voor het merendeel om zaken die wel eerder onderkend waren maar die nog niet geregeld konden worden, onder andere omdat het overleg over de overgangsmaatregelen nog gaande was. Deze zaken konden dus niet in het oorspronkelijke wetsvoorstel worden opgenomen.

De leden van de fracties van de P.v.d.A. en de V.V.D. vroegen naar de stand van zaken met betrekking tot het Algemeen Sociaal Fonds en het Spaarloonfonds.

De vraag of de NV SDU zich wel of niet zal aansluiten bij deze beide grafische fondsen is nog onderwerp van overleg met de Bijzondere Commissie.

De leden van de C.D.A.-fractie vroegen om een kwantificering van de door hen gesignaleerde kostenverhogende factoren op het personele vlak.

Na afronding van het overleg met de Bijzondere Commissie zal hierover meer duidelijkheid worden gegeven.

4. Artikelen

Artikel 7

De leden van de C.D.A.-fractie hadden de indruk gekregen dat de overbrenging van de archieven naar het Algemeen Rijksarchief bij de privatisering van de PTT anders zou zijn geregeld dan ten aanzien van de SDU.

Het enige verschil bestaat in de termijn waarop de overbrenging haar beslag moet hebben gekregen. Voor de SDU wordt 25 jaar voorgesteld, terwijl voor de PTT de maximale termijn die de wet toelaat wordt aangehouden. In beide gevallen blijven de archieven in eerste instantie nog ter beschikking van de bedrijven.

De Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken,
D. Y. W. de Graaff-Nauta